

SINIR ÖTESİ TİCARETTE TÜRKİYE’NİN KARNESİ

Prof. Dr. Nevzat SAYGILIOĞLU*

Karnenin genel başlığı: “İş yapma kolaylığı”

Dünya Bankası ve IFC’nin işbirliği ile “Doing Business” (İş Yapma Kolaylığı) başlıklı bir süreli yayın çıkarılıyor. Dünyanın çeşitli ekonomileri teker teker veya gruplandırılarak “İş Yapma Kolaylığı” konusunda değerlendirmeye tabi tutuluyor. Bu başlık altında, işletmeleri ilgilendiren önemli alt başlıklara ilişkin olarak ülkelerin karneleri yayımlanıyor.

Başlangıçta 170 dolayında ülke veya ekonomi ile sınırlı olan bu çalışmanın şimdi 189 ülkeye ulaştığı anlaşılıyor. Dolayısıyla dünya ülkelerinin, ekonomilerinin ve bölgelerinin hemen tümünü kapsayan önemli bir süreli yayın.

Her yıl yayımlanan bu araştırma raporlarında, her ülkenin genel sıralaması ve aşağıda belirtilen diğer 10 sorunun cevapları ortaya konuluyor. Hatta yayının hazırlanmasında izlenen metodoloji, her ülkede görüşlerine başvuru kişileri ve kurumlar ve diğer ayrıntılar da belirtiliyor. Açıkçası ciddi bir çalışma.

İşte cevap aranan sorular...

- Tüm ülkelerin genel sıralaması
- İşletme kurma süreçleri
- İnşaat izin ruhsatı
- Tapu işlemleri
- Borçlanma (kredi bulma) imkanları
- Elektrik temini

* Gümrük Eski Müsteşarı, Gazi ve Atılım Üniversiteleri Öğretim Elemanı.

- Yatırımcının korunması
- Vergi ödeme durumu
- Sınır ötesi (dış) ticaret
- Sözleşme ifası
- İşletme iflası (kapanması)

Bu başlıklardan özellikle “sınır ötesi (dış) ticaret” konusu üzerinde durmak gerekir. Zira; gümrük idaresini ilgilendiren önemli bir sinyal veya göstergedir. Şöyle ki; bu başlık altında yer alan konular ve bu başlığa ilişkin gelişmeler gümrük idaresini çok yakından ilgilendirir.

Öncelikle karnenin genel not seyri ve bu konuda listenin başını çekenler hakkında kısa bir bilgi vermekte yarar var.

İş yapma kolaylığında ilk sıralamaları, yıllardır Singapur, Hong Kong, Yeni Zelanda, Malezya, Güney Kore gibi pasifik ülkeleri, Danimarka, Norveç, İngiltere, Almanya gibi İskandinav ve batı Avrupa ülkeleri yerini koruyor. Tabii ABD de bunların arasında yer alıyor. Buna karşın dünyanın ekonomi çekim merkezi Çin ile Rusya ve Brezilya gibi BRIC ülkeleri listenin ortalarına yerleşmiş duruyor.

Aynı şekilde Türkiye de listenin 69 uncu sırasına oturmuş. Dünyanın 17 inci ekonomisi olacaksınız, 2023 hedefleriyle 500 milyar dolar mal ihracatı ve 150 milyar dolar hizmet ihracatı, 2 trilyon dolar milli gelir ve 25 bin dolar kişi başına milli gelir hedefleyecekseniz bu sıralamanın yeterli olmayacağı görülüyor.

Konuya bir de sınır ötesi ticaret alt başlığı itibarıyla baktığınızda, sıralamanın daha aşağı noktalara kaydığı anlaşılıyor.

Karnenin alt başlığı: “sınır ötesi ticaret”...

Sınır ötesi ticaret, kelimenin tam anlamıyla ihracat ve ithalat ile ilgili bazı göstergelere dayanıyor. Araştırmada yer alan göstergeler şunlar:

- İhracatta kullanılan doküman sayısı
- İhracat için harcanan gün sayısı
- İhracatta bir konteynerin dolar cinsi maliyeti
- İthalatta kullanılan doküman sayısı
- İthalat için harcanan gün sayısı
- İthalatta bir konteynerin dolar cinsi maliyeti

2014 yılı raporunun bu alt başlığa ilişkin açıklamaları ilginç.

Şöyle ki; ihracat ve ithalat için gecikmeler ticaret hacmini daraltabiliyor. 133 ülkeye yönelik olarak yapılan bir araştırmaya göre; bilgi, kolaylık ve dokümanların uyumlaştırma politikaları, ticaret hacmini ve maliyetlerini büyük ölçüde etkiliyor.

Bazı Afrika ülkelerindeki etkin olmayan gümrük süreçleri nedeniyle milli gelirin % 5'ine ulaşan gelir kayıpları hesaplanıyor.

Aynı şekilde ihracat ve ithalat sürelerindeki aşımalar ticaret hacmine olumsuz etki yapıyor. Örneğin; sürelerdeki % 10 düşüş, üretim hattından gemiye yüklemeye kadar ihracatta % 4 artış sağlıyor.

Yine Sahra altı Afrika'da iç taşımadaki 1 günlük azalış ihracatı % 7 oranında artırıyor.

Afrika ülkesi Benin, 2012/2013 döneminde gümrüklerde büyük ticaret kolaylıkları sağlamış. Bu dönemde ihracat ve ithalat sürelerini % 10 azaltmış. Hatta 2006 yılına göre bugün itibarıyla ithalatta % 29 ve ihracatta da % 24 oranında süreler düşmüş.

Benin dışında diğer 21 ekonomi daha bu alanda sayısı 22'yi bulan ciddi reformlar gerçekleştirmiş. Reform konularını; gümrük idarelerinde yapılanma, elektronik süreçler, elektronik tek pencere uygulamaları, taşıma ve gümrük kapıları alt yapısı, gümrük kapısı süreçleri, risk bazlı denetim oluşturmuş.

İstatistiklere göre bu yıl da sınır ötesi (dış) ticarete Singapur, Hong Kong, Güney Kore, BAE, Malezya ilk beşe oturmuş görünüyor ve bunları diğer İskandinav ülkeleri izliyor.

Peki böyle bir tablo karşısında Türkiye'nin yeri neresidir?...

Türkiye'nin karnesi nasıl?

Ne yazık ki; Türkiye'nin karnesi çok iç açıcı değil.

Türkiye, 189 ülke içerisinde 86. sıraya gerilemiş durumda. Oysa 2008 yılında Türkiye, 178 ülke içerisinde 56.sıraya kadar yükselmışti. 2009 yılından itibaren gerileme başlıyor ve bu seyir devam ediyor.

Bu gerilemeyi veya farklılaşmayı OECD ülkeleriyle yapılan mukayesede de görmek mümkün. Şöyle ki;

- İhracat doküman sayısında OECD'ninki 4 iken Türkiye'nin 7,
- İhracat için harcanan gün sayısında OECD 11 iken Türkiye 13,
- Konteyner başına ihracat maliyeti OECD'de 1.070 dolar ve Türkiye'de 990 dolar,
- İthalat doküman sayısında da OECD'ninki 4 iken Türkiye'nin 8,
- İthalat için harcanan gün sayısı OECD'deki 10 güne karşın Türkiye'de 14,
- Konteyner başına ithalat maliyeti ise OECD'de 1.090 dolar iken Türkiye'de 1.235 dolar

olarak görülüyor.

Nitekim yine bu rapora göre; Türkiye'nin, 2009 yılından bu tarafa 5 yıldır getirdiği hiçbir sınır ötesi ticarete ilişkin reform yok.

Sözün özü...

Açıkçası; Türkiye bu alanda çok daha fazla reform yapmak zorunda. Özellikle Avrupa Birliği'ne uyum çerçevesinde 2009 ve 2013 yıllarında çıkarılmış olan yeni Gümrük Kanunu değişiklikleri çok önemli. Ancak; bu düzenlemelerin yeterli olmadığı veya uygulamaya etkin bir şekilde yansımadağı anlaşılıyor.

Dolayısıyla “bisiklet üzerinde dengede durmak” gibi sürekli ve düzenli olarak bu alanda reformlara ihtiyaç var. Gümrüklerin son yıllarda değişen yüzünü çok daha iyi bir şekilde ortaya koymak zorundayız.